

W ŚWIAT
Z KLASĄ

Język polski

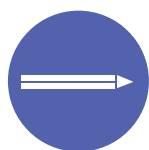
EDUKACJA GLOBALNA NA ZAJĘCIACH JĘZYKA POLSKIEGO
W SZKOLE PODSTAWOWEJ

03

SCENARIUSZ

Prawa dzieci, najmłodszych obywateli i obywaterek współczesnego świata. Praca z tekstem noweli *Katarynka* Bolesława Prusa

JOANNA
KOSTRZEWA

KLASY IV–VI

45 MINUT

Scenariusz zwraca uwagę uczniów i uczennic na to, że nowela Bolesława Prusa porusza wciąż aktualne tematy związane z zapewnieniem wszystkim dzieciom na świecie właściwej opieki medycznej, edukacji i godnego życia. Na podstawie zdobytej podczas zajęć wiedzy, między innymi na temat Konwencji o prawach dziecka, młodzież zastanawia się, jakie są najważniejsze prawa dzieci i co można zrobić, aby były one przestrzegane. Scenariusz zajęć można wykorzystać w trakcie omawiania lektury lub na koniec tego procesu, poszerzając kontekst utworu o zagadnienie praw dziecka.

Pytanie kluczowe

Co sądzisz o wymowie powiedzenia „dzieci i ryby głosu nie mają”?

Cele zajęć:

- dowiesz się, jakie prawa dziecka powinny być przestrzegane, aby można było uznać, że dzieciństwo danej osoby jest bezpieczne i zdrowe
- wyjaśnisz wartość i znaczenie Konwencji o prawach dziecka oraz wymienisz możliwości wzmacniania praw dzieci na całym świecie poprzez działania międzynarodowe i indywidualne

Związek z podstawą programową:

I: 1.3, 1.18–20, III: 1.1, 1.4, 2.5

Zagadnienia:

równość płci, władza polityczna, demokracja i prawa człowieka, ubóstwo, zdrowie

Cele Zrównoważonego Rozwoju:

- 1 Koniec z ubóstwem
- 2 Zero głodu
- 5 Równość płci
- 10 Mniej nierówności
- 16 Pokój, sprawiedliwość i silne instytucje

Metody:

praca z tekstem, praca z filmem, dyskusja, burza pomysłów

Formy pracy:

praca w parach, praca w grupach

Środki dydaktyczne i materiały:

1 duży arkusz papieru, film UNICEF – 70 lat pomocy dzieciom (2:53), UNICEF Polska, załączniki

Wprowadzenie

5 minut

Po podaniu uczniom i uczennicom celów lekcji i sprawdzeniu ich zrozumienia poproś, aby w parach spróbowali zastanowić się nad odpowiedzią na pytanie kluczowe. Zachęć młodzież, aby podzieliła się swoimi przemyśleniami z resztą klasy.

Następnie zaproponuj młodzieży zadanie na dobry początek. Poproś o to, aby pracowali w sześciu grupach, w których przypomną sobie informacje na temat bohaterów *Katarynki* Bolesława Prusa.

Grupy 1 i 2 – Pan Tomasz (kim był, czym się zajmował, jakie miał upodobania).

Grupy 3 i 4 – ośmioletnia dziewczynka (kim była, w jaki sposób się zachowywała, w jaki sposób radziła sobie z chorobą).

Grupy 5 i 6 – matka ośmioletniej dziewczynki (kim była, czym się zajmowała, jaki miała stosunek do choroby swojej córki).

5 minut

Poproś uczniów i uczennice o to, aby zaprezentowali efekty swojej pracy.

Praca właściwa

8 minut

Wyjaśnij uczniom i uczennicom, że za chwilę będą mogli poznać kilka historii dzieci z różnych krajów na świecie. Poproś każdą grupę o wylosowanie jednej karty (załącznik nr 1). Daj uczniom i uczennicom czas na zapoznanie się z osobą przedstawioną na wylosowanej karcie i wspólne zastanowienie się nad odpowiedzią na pytanie, w jakiej sytuacji znalazło się dane dziecko i jakie są tego przyczyny. Następnie poproś, by opowiedzieli kolegom i koleżankom z innych grup, kogo mieli okazję poznać i czego się o nich dowiedzieli.

2 minuty

Zapytaj młodzież, co łączy przedstawione przez uczniów i uczennice dzieci z różnych państw świata z bohaterką *Katarynki* Bolesława Prusa. W razie potrzeby dopytaj, czy te dzieci mają te same możliwości, co uczniowie i uczennice (młodzież może na przykład zwrócić uwagę na to, że część dzieci miała ograniczony dostęp do edukacji).

10 minut

Zapowiedz klasie, że wspólnymi siłami spróbujecie stworzyć Kodeks praw dziecka, prezentujący najważniejsze Waszym zdaniem prawa i wolności, które przysługują każdemu dziecku na świecie. Poproś, aby najpierw grupy samodzielnie zastanowiły się i na podstawie poznanych wcześniej historii dzieci zaproponowały i zapisały po dwa takie prawa. Następnie wytłumacz klasie, czym jest *Konwencja o prawach dziecka*, i rozdaj załącznik nr 2. Poproś, aby grupy przyporządkowały historie dzieci do praw, które nie zostały im zapewnione w rzeczywistości, a gwarantuje im je *Konwencja*. Poleć, aby grupy wybrały dwa kolejne najistotniejsze według nich prawa i zapisały je własnymi słowami. Wyjaśnij, że teraz grupy po kolei będą proponowały po jednym zapisie do klasowego Kodeksu praw dziecka. Kodeks spiszcie na dużym arkuszu papieru, a następnie powieście w widocznym miejscu w klasie. Wróćcie do pytania kluczowego i podsumujcie swoje rozważania.

Wyjaśnij klasie, że społeczność międzynarodowa zwróciła uwagę na trudny los wielu dzieci na świecie i rozpoczęła walkę o przestrzeganie praw dziecka. Jednym z jej przejawów jest uchwalenie Konwencji o prawach dziecka – międzynarodowego dokumentu, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 20 listopada 1989 roku, w którym zostały spisane wszystkie prawa dziecka. Podkreśl, że zrównoważony rozwój naszych społeczeństw zależy od tego, jak bardzo liczą się one z głosem każdego dziecka, które są równoprawnymi obywatelami i obywatelkami współczesnego świata.

Konwencja o prawach dziecka, Kancelaria Sejmu: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19911200526/T/D19910526L.pdf>.

8 minut

Zaproś uczniów i uczennice do obejrzenia krótkiego filmu organizacji UNICEF Polska *UNICEF – 70 lat pomocy dzieciom* (2:53) (<http://bit.ly/film70latUNICEF>).

Kiedy młodzież obejrzy film, zadaj klasie pytania:

W jaki sposób UNICEF działa na rzecz dzieci?

Po tym, jak uzyskasz odpowiedzi od młodzieży, poszerz uczniowską wiedzę na temat działalności organizacji.

UNICEF to organizacja humanitarna i rozwojowa wchodząca w skład ONZ, której celem jest niesienie pomocy dzieciom. Agenda podejmuje działania na rzecz podnoszenia warunków życia dzieci, od dostarczania szczepionek, przez budowę szkół, po udzielanie wsparcia w sytuacji klęski humanitarnej. Działalności organizacji przyświeca myśl, że każde dziecko, niezależnie od miejsca urodzenia, koloru skóry czy religii, ma prawo do zdrowego i bezpiecznego dzieciństwa.

Źródło: Cele strategiczne UNICEF, <https://www.unicef.pl/O-nas/O-UNICEF/Priorytety>.

Również Cele Zrównoważonego Rozwoju wspierają dzieci i ich dobrobyt. Jeśli praca nad osiągnięciem Celów Zrównoważonego Rozwoju ma zakończyć się sukcesem, musimy wspólnie angażować się w ochronę dzieci i ich praw na całym świecie.

Jakie jest przesłanie filmu? Czy film ma związek z sytuacją niewidomej dziewczynki, bohaterki utworu Katarzyny Bolesława Prusa, mimo że UNICEF powstał w XX wieku (1946 rok), a akcja utworu dzieje się w XIX wieku? Uzasadnij.

W razie potrzeby podpowiedz młodzieży, że trudna sytuacja finansowa matki uniemożliwiła leczenie dziewczynki po stracie wzroku. Dziewczynka nie mogła kontaktować się z rówieśnikami, bawić tak, jak dzieci w jej wieku, nie chodziła do szkoły, nie miała szans na zdrowe i bezpieczne dzieciństwo. Wsparciem dla niej okazał się pan Tomasz, który zaczął szukać okulistów, chcąc pomóc dziewczynce, aby odzyskała wzrok, co umożliwiłoby jej godne życie. Przekaż uczniom i uczennicom, że UNICEF powstał z inicjatywy dorosłych, żeby pomagać dzieciom, zwłaszcza w sytuacjach, w których rodzice nie mogą im zapewnić tego, czego dzieci potrzebują.

Podsumowanie

7 minut

Zaproponuj uczniom i uczennicom napisanie pocztówki z życzeniami do dziecka, którego historię poznali podczas lekcji, a którego prawa są naruszane. Zachęć każdą osobę, aby podzieliła się swoją refleksją na temat przestrzegania praw dziecka w dzisiejszym świecie, na przykład: co jest dla niej najważniejsze? Jakie prawa i wolności są jej zdaniem niezbędne do szczęśliwego dzieciństwa? Chętne osoby mogą także wspomnieć o swoich pomysłach na to, w jaki sposób każdy i każda z nas może poprzez swoje działania wspierać prawa dzieci. Osoby, które się zgłoszą, czytają swoje pocztówki na głos.

Źródła:

- Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., Dz.U. z 1991 r., nr 120, poz. 526, Kancelaria Sejmu: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19911200526/T/D19910526L.pdf>.
- Film UNICEF – 70 lat pomocy dzieciom, UNICEF Polska, 2016, <http://bit.ly/film70latUNICEF>.
- Strony zawierające informacje na temat praw dziecka w perspektywie Celów Zrównoważonego Rozwoju: <http://www.un.org.pl/unicef-poland>; <https://www.unicef.org/agenda2030/69525.html>.
- Zestaw plasz do wydrukowania w formacie A4 zawierający podstawowe informacje na temat Celów Zrównoważonego Rozwoju, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2018, <https://globalna.ceo.org.pl/cele-zrownowazonego-rozwoju>.
- Platforma społeczna ONZ, Cele Zrównoważonego Rozwoju, <http://www.un.org.pl>.
- Konwencja o prawach dziecka, https://pl.wikipedia.org/wiki/Konwencja_o_prawach_dziecka.

Załączniki:

Załącznik nr 1 – Materiał pomocniczy: Historie dzieci

Załącznik nr 2 – Materiał pomocniczy: Prawa i wolności zawarte w Konwencji o prawach dziecka

Załącznik nr 1 – Materiał pomocniczy: Historie dzieci

Historia 1:

Nira ma 9 lat i mieszka w północno-zachodnich Indiach. Właśnie dzisiaj jest przygotowywana do wesela. Wesela nie jest legalne i utrzymuje się je w tajemnicy przed postronnymi osobami. Pan młody pochodzi z sąsiedniej wioski i jedyną osobą, która go zna, jest ojciec dziewczynki. Indyjskie prawo zabrania dziewczętom wychodzić za mąż przed ukończeniem 18. roku życia, dlatego cała uroczystość utrzymywana jest w sekrecie.

Historia 2:

Imad ma 12 lat i przeżył bombardowanie w pobliżu szkoły w zachodniej części Aleppo, dawniej największego miasta w Syrii. Chłopiec jest zdrowy i może pracować – zbiera plastik, z którego następnie w prowizorycznych warunkach powstaje benzyna. To bardzo niebezpieczne zajęcie – domowa rafineria w każdej chwili może wybuchnąć, ale chłopiec nie ma wyjścia, tylko w ten sposób jest w stanie pomóc w utrzymaniu rodziny, która cierpi z powodu braku wody i jedzenia. Chłopiec nie pamięta innej rzeczywistości niż trwająca w Syrii od 2012 roku wojna.

Historia 3:

Xuân ma 10 lat i mieszka w małej wiosce w delcie Mekongu w południowym Wietnamie. Codziennie wcześniej rano wstaje, by pomagać rodzicom w pracach polowych. Zaczyna pracę o świcie i kończy wieczorem. Xuân nie chodzi do szkoły, nie ma czasu, praca wypełnia jej cały tydzień, aż 42 godziny tygodniowo. Xuân jest bardzo zmęczona, jej jedyną radością są krótkie przerwy od pracy, wypełnione zabawą z innymi pracującymi dziećmi.

Historia 4:

Lesedi ma dziś 15 lat. Mieszka w Demokratycznej Republice Konga. Niezbyt dobrze pamięta moment, gdy członkowie jednego ze zbrojnych ugrupowań porwali go z domu rodzinnego, pamięta jednak przysposobienie go do roli żołnierza, które odbywało się w atmosferze nienawiści i przemocy. Chłopiec mówi, że często śni mu się, że znowu stoi na linii ognia i że grozi mu śmiertelne niebezpieczeństwo. Lesedi wie, że mógł zginąć, wystawiony na pierwszy ogień, by chronić dorosłych członków organizacji zbrojnej.

Historia 5:

Sauda mieszka w Nigerii. Ta dziewięcioletnia dziewczynka wymaga natychmiastowej pomocy – cierpi z powodu ostrego niedożywienia, jak wiele innych dzieci z Nigerii, kraju zniszczonego konfliktem. Sauda z powodu braku pożywienia ma osłabiony układ odpornościowy, istnieje ryzyko, że zachoruje na odrę – w minionym tygodniu zachorowała jej siostra Samanya. Nie wiadomo, czy dziewczynka przeżyje. Odra jest chorobą zakaźną, bardzo niebezpieczną w kontakcie z osłabionym organizmem.

Historia 6:

Delamar ma 11 lat, mieszka w Sudanie Południowym. Urodził się bez rąk. Ma poczucie swojej inności, bezradności, samotności, ponieważ na co dzień jest odsunięty od życia rodzinnego. Rodzice dzieci niepełnosprawnych fizycznie często odsuwają swoje dzieci lub ukrywają je przed wzrokiem innych, gdyż niepełnosprawność może być uważana za oznakę „nieczystości” rodziny.

Źródło: opracowanie własne.

Załącznik nr 2 – Materiał pomocniczy: Prawa i wolności zawarte w Konwencji o prawach dziecka

Prawa cywilne

Historia

prawo do życia i rozwoju

prawo do tożsamości (nazwisko, imię, obywatelstwo, wiedza o własnym pochodzeniu)

prawo do wolności, godności, szacunku, nietykalności osobistej

prawo do swobody myśli, sumienia i wyznania

prawo do wyrażania własnych poglądów i występowania w sprawach dotyczących dziecka, w postępowaniu administracyjnym i sądowym

prawo do wychowywania w rodzinie i kontaktów z rodzicami w przypadku rozłączenia z nimi

prawo do wolności od przemocy fizycznej lub psychicznej

prawo nierekrutowania do wojska poniżej 15. roku życia

Prawa socjalne

prawo do odpowiedniego standardu życia

prawo do ochrony zdrowia

prawo do zabezpieczenia socjalnego

prawo do wypoczynku i czasu wolnego

Prawa kulturalne

prawo do nauki (bezpłatnej i obowiązkowej w zakresie szkoły podstawowej)

prawo do korzystania z dóbr kultury

prawo do informacji

prawo do znajomości swoich praw

Prawa polityczne

prawo stowarzyszania się i zgromadzeń w celach pokojowych

Źródło: Konwencja o prawach dziecka, Kancelaria Sejmu: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19911200526/T/D19910526L.pdf> oraz https://pl.wikipedia.org/wiki/Konwencja_o_prawach_dziecka.